

Sygn. akt V CK 530/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 marca 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Lech Walentynowicz (przewodniczący)

SSN Bronisław Czech (sprawozdawca)

SSN Antoni Górski

w sprawie z powództwa A. K.

przeciwko P.(...) S.A. w Ł.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 31 marca 2005 r., kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 5 kwietnia 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach procesu za instancję kasacyjną.

Uzasadnienie

W dniu 6 listopada 1998 r. powód zawarł z poprzedniczką prawną pozwanej, spółką pod firmą Przedsiębiorstwo Farmaceutyczne „C.(...)” S.A. w O., umowę o doradztwo w bieżących sprawach spółki za wynagrodzeniem stanowiącym równowartość 8 500 USD miesięcznie. Umowa zawarta została na czas

nieokreślony, przy czym strony uregulowały możliwość jej wypowiedzenia przez obie strony. Według § 7 ust. 3 umowy Spółce przysługiwało prawo wypowiedzenia „jedynie w przypadku naruszenia przez doradcę § 3 i 4 umowy”; przyjęto, że Spółka „rezygnuje z prawa do wypowiedzenia z innych przyczyn” niż wymienione w § 3 i 4, które przewidywały szereg ograniczeń i obowiązków dla Doradcy z dziedziny konkurencji i poufności. Paragraf 4 ust. 1 stanowił, że „Doradca jest zobowiązany do zachowania w tajemnicy wszelkich informacji uzyskanych w związku z wykonywaną przez niego funkcją (tajemnica przedsiębiorstwa), a w szczególności dotyczące: zawartych i negocjowanych umów z kontrahentami Spółki, polityki bieżącej oraz planów rozwojowych Spółki, organizacji architektury, funkcjonalności, procedur eksploatacji i systemów zabezpieczeń systemów informacyjnych i informatycznych Spółki, sytuacji finansowej Spółki.” W paragrafie 8 ust. 4 strony postanowiły, m.in. że „w przypadku rozwiązania umowy przez Spółkę z naruszeniem § 7 ust. 3 Spółka zapłaci Doradcy kwotę w wysokości 60 krotności miesięcznego wynagrodzenia, tj. 510.000 USD i dodatkowo przeniesie prawo własności do 74.040 (...) akcji spółki „M.(...)” S.A. w Ł. [P.(...)] na Doradcę.” Strony określiły należne Doradcy wymienione tu kwoty jako „karę”.

W dacie zawarcia umowy o doradztwo żona powoda była współnikiem spółki cywilnej „Pr.(...)”, której drugim współnikiem była spółka „C.(...)” S.A.; powód był wówczas akcjonariuszem i członkiem zarządu spółki „C.(...)” S.A. Po zawarciu umowy doszło do połączenia spółek, w wyniku którego spółka „C.(...)” S.A. została przejęta przez pozwaną, natomiast spółka cywilna „Pr.(...)” prowadziła działalność z udziałem żony powoda do dnia 31 grudnia 2001 r. Od 1 stycznia 1999 r. pozwana jest następczynią prawną Przedsiębiorstwa Farmaceutycznego „C.(...)” S.A. w O. i od tej daty powód świadczył usługi doradcze, na podstawie wymienionej umowy z dnia 6 listopada 1998 r., na rzecz pozwanej.

W dniu 19 lutego 2001 r. powstała spółka „I.(...)” S.A. z siedzibą w M., której największym akcjonariuszem była żona powoda. W dniu 9 kwietnia 2001 r. utworzona została z kolei spółka „R.(...)” S.A. z siedzibą w B., w której żona powoda była odpowiedzialna za nadzór nad obrotem środkami odurzającymi i psychotropowymi. W dniu 23 grudnia 2001 r. „I.(...)” S.A. stała się jedynym akcjonariuszem spółki „R.(...)” S.A., a w dniu 17 stycznia 2002 r. żona powoda została członkiem rady nadzorczej tej spółki. W dniu 19 stycznia 2002 r. żona powoda została z kolei członkiem rady nadzorczej spółki „I.(...)” S.A.

Pismem z dnia 28 stycznia 2002 r. pozwana wypowiedziała powodowi umowę o doradztwo. Jako przyczynę wypowiedzenia podała utratę zaufania do powoda w związku z zaangażowaniem jego żony w wymienionych spółkach konkurencyjnych, co świadczy o osobistym zainteresowaniu w ich powodzeniu i stoi w oczywistej sprzeczności z interesami P.(...) S.A. Są to – zdaniem pozwanej – „ważne powody” wypowiedzenia. Jednocześnie pozwana stwierdziła, że § 7 ust. 3 umowy, jako sprzeczny z art. 746 § 3 k.c., jest nieważny.

Powyższe okoliczności są w sprawie niesporne.

Powód - uznając, że wypowiedzenie umowy nastąpiło sprzecznie z jej § 7 ust. 3 - po ostatecznym sprecyzowaniu powództwa, wniósł - o zasądzenie na jego rzecz od pozwanej kwoty 619.650 zł z ustawowymi odsetkami oraz nakazanie pozwanej złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu na niego 74.040 akcji spółki P.(...) S.A., ewentualnie o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kwoty 2.465.532 zł z ustawowymi odsetkami. Powód powołał się na § 8 ust. 4 umowy, określający konsekwencje niedopuszczalnego wypowiedzenia umowy przez pozwaną.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa.

Sąd Okręgowy w O., wyrokiem z dnia 3 grudnia 2003 r. oddalił powództwo. Przyjął, że postanowienia § 7 ust. 3 zdanie 1 i 3 umowy zawartej przez strony są nieważne wobec bezwzględnie obowiązującego przepisu art. 746 § 3 k.c. i wobec tego strona pozwana mogła wypowiedzieć umowę z przyczyn podanych w złożonym w tym przedmiocie oświadczeniu, które są przyczynami „ważnymi”. Zdaniem Sądu Okręgowego mimo, że zakaz konkurencyjności i poufności dotyczył tylko Doradcy (powoda), to jednak działalność jego żony w spółkach konkurencyjnych wobec pozwanej jest ważnym „powodem” w rozumieniu art. 746 § 3 k.c.

Na skutek apelacji powoda Sąd Apelacyjny, wyrokiem wstępnym, zaskarżonym kasacją, zmienił wyrok Sądu Okręgowego i uznał powództwo za usprawiedliwione w zasadzie. Sąd ten dokonując wykładni umowy zawartej przez strony odwołał się do jej celu, a także do kontekstu faktycznego w jakim umowę uzgadniano oraz zawierano i przyjął, że przyczyny wypowiedzenia podane przez pozwaną w oświadczeniu z dnia 28 stycznia 2002 r., nie mogą być uznane za ważne „powody” w rozumieniu art. 746 § 3 k.c., a zatem pozwana skutecznie zrzekła się uprawnienia do wypowiedzenia umowy z tej przyczyny. Sąd Apelacyjny przyjął też, że dochodzona przez powoda należność nie jest karą umowną.

Pozwana w kasacji zarzuciła naruszenie prawa materialnego: art. 65 § 2 k.c. oraz art. 353¹ k.c. w związku z 746 § 3 k.c. i art. 483 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie, a także naruszenie art. 746 § 3 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i błędną wykładnię.

Wskazując na powyższe podstawy kasacji pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku wstępnego i „oddalenie powództwa” z orzeczeniem o kosztach procesu za wszystkie instancje albo o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach procesu za postępowanie kasacyjne.

Powód wniósł o oddalenie kasacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Ze względu na datę wydania zaskarżonego wyroku w sprawie mają zastosowanie przepisy dotyczące kasacji w brzmieniu i w numeracji obowiązującej przed dniem 6 lutego 2005 r. (art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).

2. Pozwana zarzuciła jedynie naruszenie prawa materialnego. W związku z tym Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego wyroku (art. 393¹¹ § 3 k.p.c., zob. również wyroki SN z dnia 7 marca 1997 r., II CKN 18/97, OSNC 1997, nr 8, poz. 112 i z dnia 26 marca 1997 r., II CKN 60/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 128).

3. Dokonując wykładni umowy zawartej przez strony Sąd Apelacyjny pominął istotne sformułowanie zawarte w jej § 4 ust. 1 a mianowicie wyrażenie „w szczególności”. Ustęp ten ma bowiem brzmienie: „Doradca jest zobowiązany do zachowania w tajemnicy wszelkich informacji uzyskanych w związku z wykonywaną przez niego funkcją (tajemnica przedsiębiorstwa), a w szczególności dotyczące: zawartych i negocjowanych umów z kontrahentami Spółki, polityki bieżącej oraz planów rozwojowych Spółki, organizacji architektury, funkcjonalności, procedur eksploatacji i systemów zabezpieczeń systemów informacyjnych i informatycznych Spółki, sytuacji finansowej Spółki.” Użycie wyrażenia „w szczególności” świadczy o tym, że wyliczenie obowiązków pozwanego jest jedynie przykładowe. W związku z tym oświadczenie pozwanej (§ 7 ust. 3), że rezygnuje z prawa wypowiedzenia kontraktu z innych przyczyn niż wymienione w § 3 i 4 nie odnosi się jedynie do katalogu przyczyn wymienionych *expressis verbis* w § 4 ust. 1, ale może dotyczyć

także innych przyczyn, a wśród nich także tych, które zostały wymienione w oświadczeniu z dnia 28 stycznia 2002 r., wypowiedzającym umowę powodowi, jeżeli zostaną uznane za „ważne” w rozumieniu art. 746 § 3 k.p.c. Wówczas bowiem zrzeczenie się przez pozwaną uprawnień do wypowiedzenia byłoby nieważne (art. 58 § 1 k.c.). Zauważyć przy tym trzeba, że kwestia owej „ważności” nie należy do sfery ustaleń faktycznych, lecz jest ich oceną.

4. Sąd Apelacyjny trafnie zauważył, że przy wykładni przedmiotowej umowy nie można poprzestać jedynie na jej dosłownym brzmieniu, lecz należy uwzględnić „realia sprawy”, czego wymaga art. 65 k.c. Tymczasem Sąd ten nie uwzględnił wszystkich „realiów”, które zostały ustalone, a nawet są w sprawie niesporne.

Na początku niniejszego uzasadnienia przedstawione zostały niesporne okoliczności dotyczące działalności powoda i jego żony w dziedzinie farmaceutycznej. Wynika z nich w szczególności, że po zawarciu przedmiotowej umowy (6 listopad 1998 r.) żona powoda zaangażowała się poważnie (również finansowo) w działalność dwóch spółek branży farmaceutycznej: N.(...) (rejestracja 19 lutego 2001 r.) i R.(...) (rejestracja 9 czerwca 2001 r.). Należało rozważyć, czy, a jeżeli tak, to jaki związek ma to z obowiązkami przyjętymi przez powoda w umowie i czy świadczy o naruszeniu tych obowiązków.

Oceniając w tym aspekcie dokonane wypowiedzenie nie można pominąć – aczkolwiek nie jest ono bezpośrednio wiążące – stanowiska Sądu Najwyższego, który w sprawie pomiędzy tymi samymi stronami, o wynagrodzenie za okres wypowiedzenia przedmiotowej umowy przyjął, że wypowiedzenie takie było ważne (wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 20 marca 2003 r., I ACa 21/03 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2004 r., V CK 433/03, OSNC 2004, nr 12, poz. 205).

Skoro podstawa kasacji okazała się usprawiedliwiona, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku (art. 393¹³ k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 393¹⁹ i 391 k.p.c. w brzmieniu sprzed 6 lutego 2005 r.).